

Archeologienota Hekelgem (Affligem) – Diepestraat

Liesbeth Claessens, Ruth Ferket en Natasja Reyns

Bornem
2020

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Liesbeth Claessens, Ruth Ferket en Natasja Reyns

All-Archeo bvba
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2020/12.807/47

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	11
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	11
2.3.2	Beschrijving geplande werken	11
2.3.3	Werkwijze	19
2.4	Assessmentrapport	19
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	19
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	27
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	32
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	36
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	37
3	Samenvatting	39
4	Bibliografie	40
4.1	Publicaties	40
4.2	Websites	40
5	Bijlagen	41
5.1	Archeologische periodes	41

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2020C390

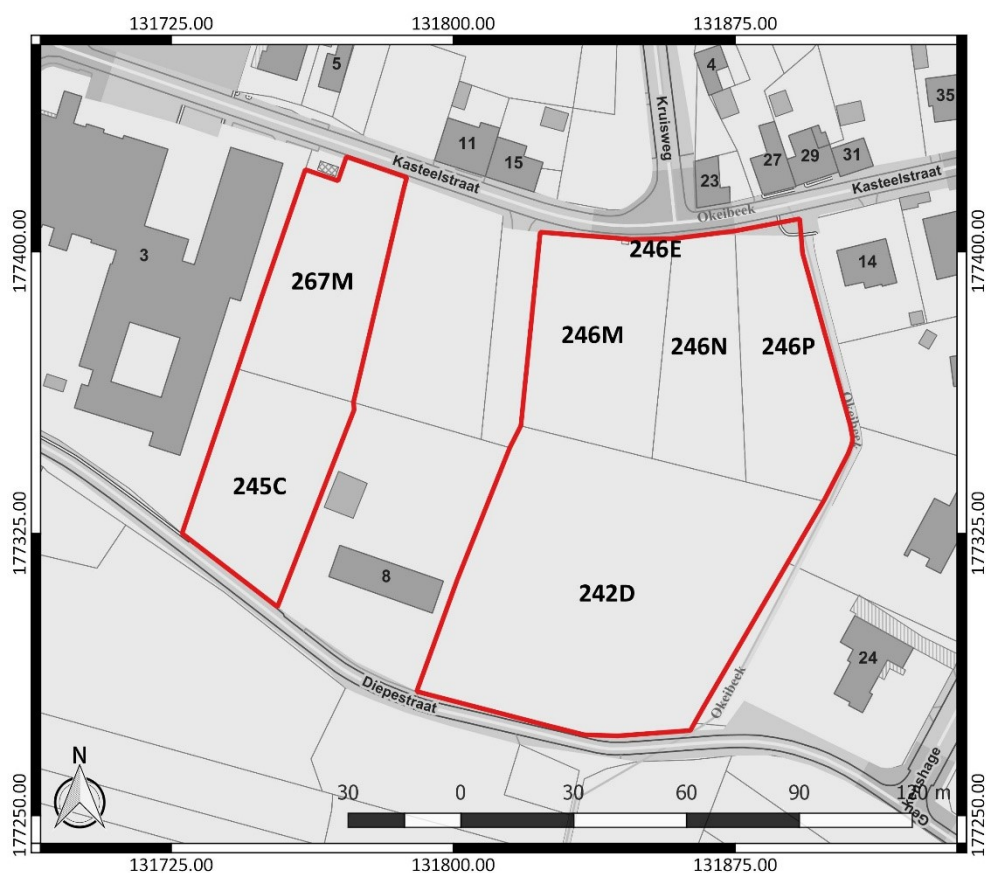
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams-Brabant, Affligem, Hekelgem, Diepestraat, Diepestraat

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 131892, 177409
- 131863, 177273
- 131728, 177325
- 131772, 177425

Kadastraal plan:

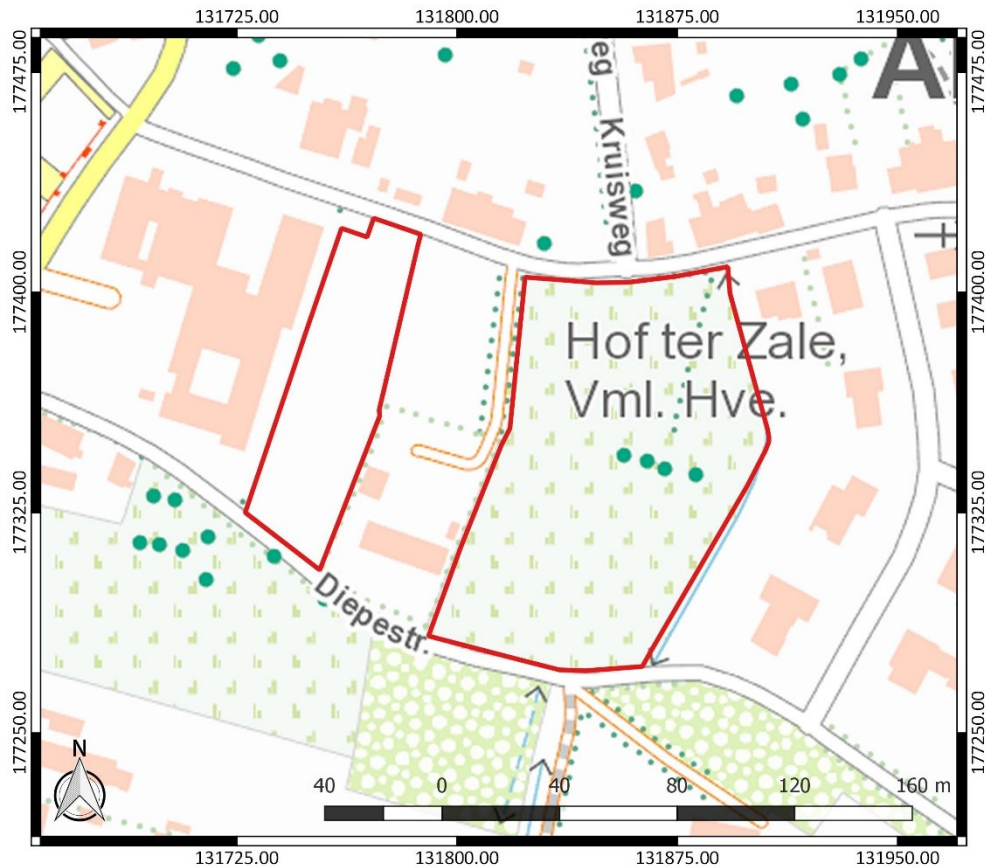

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Affligem, Afdeling 1 (Hekelgem), sectie C, nummers 242D, 245C, 246E, 246M, 246N, 246P en 267M

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 14060 m²

Topografische kaart:

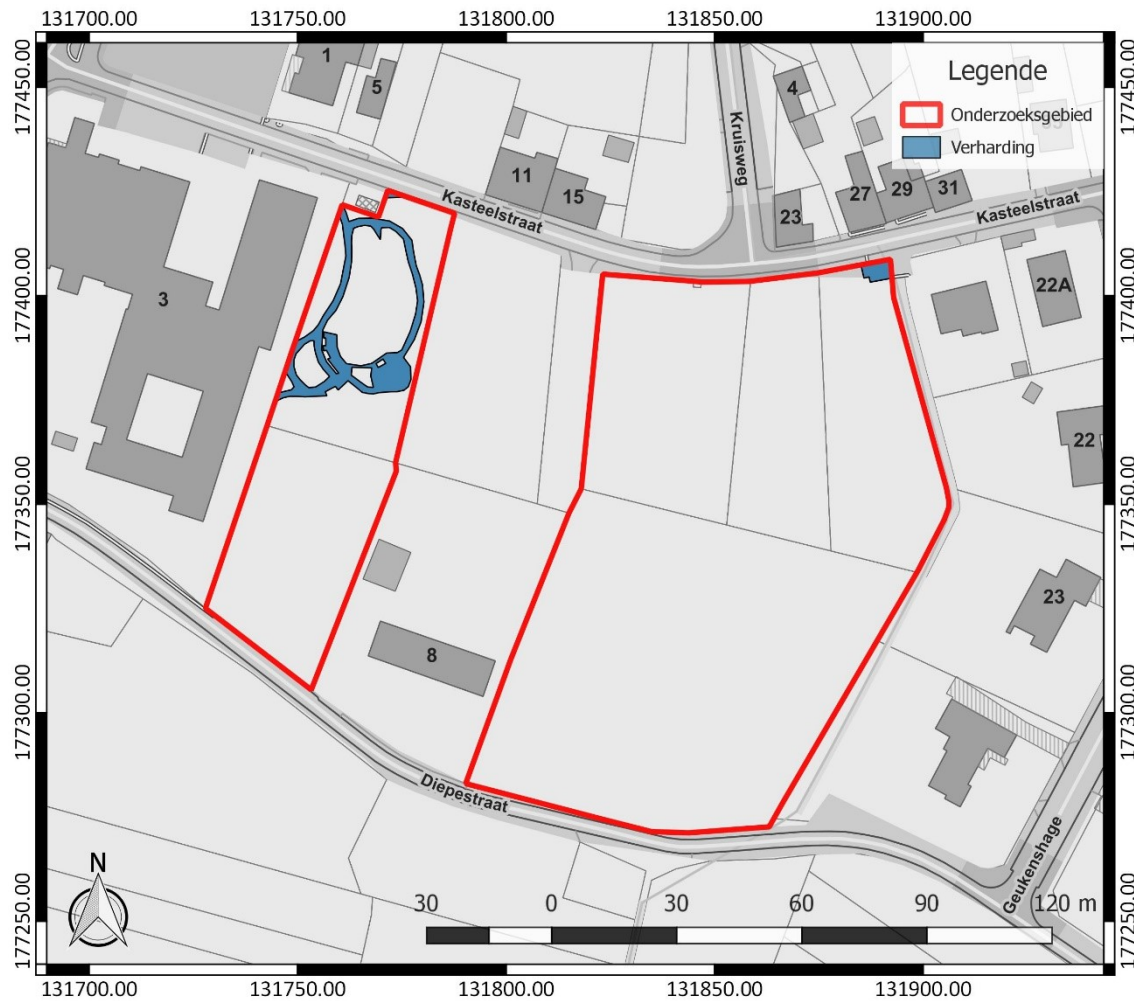

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 2/04/2020 – 07/04/2020

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, bronstijd, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland, grasland

Verstoorde zones: Er bevinden zich verhardingen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringenkaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

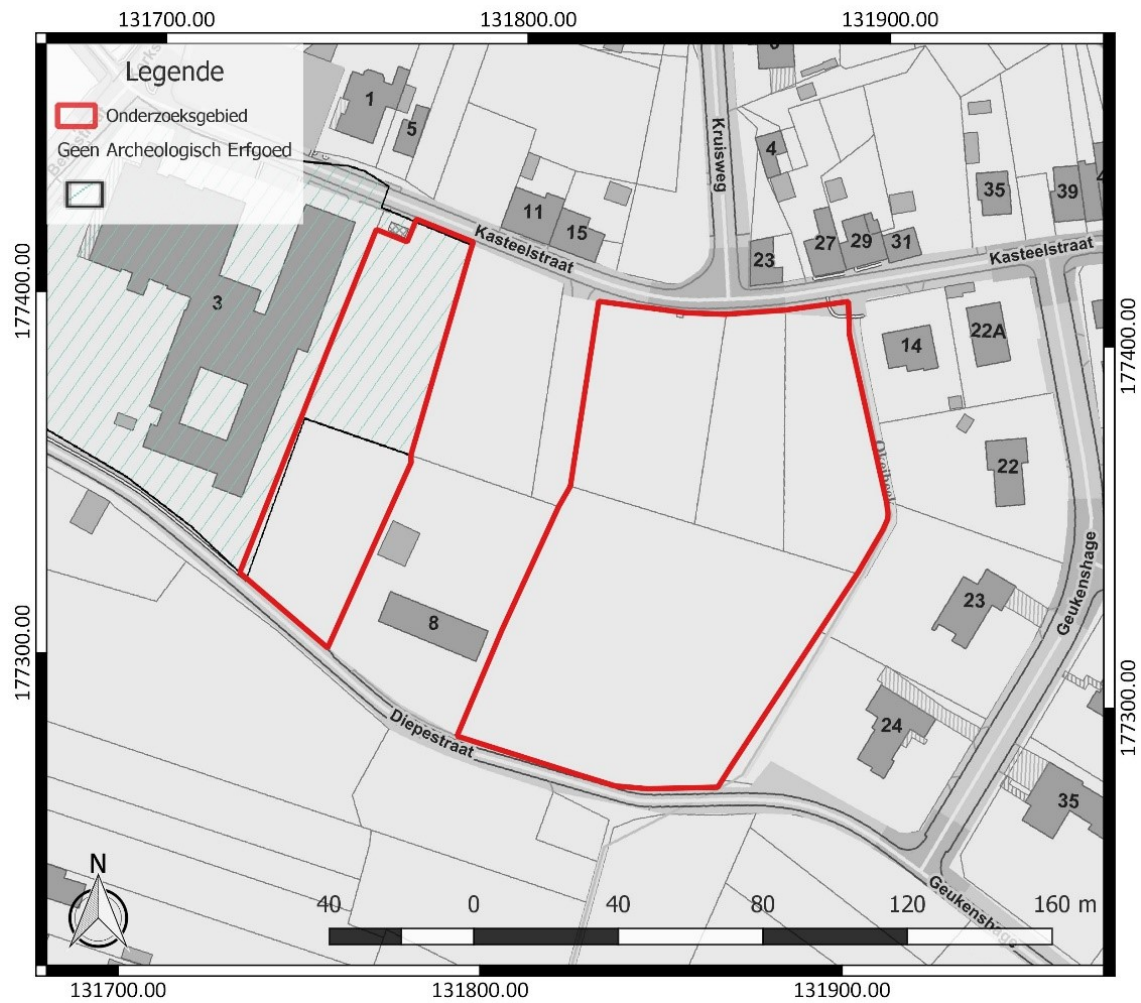
In 2018 werd reeds een archeologienota opgesteld, waarvan het onderzoeksgebied het grootste deel van het huidige onderzoeksgebied beslaat.³ In 2019 werd in het kader van de vergunningsaanvraag een nieuwe archeologienota opgesteld omwille van een uitbreiding van de zone waar werken gepland worden.⁴ Recent werden de plannen opnieuw aangepast en werd het onderzoeksgebied opnieuw uitgebreid. Omwille van deze aanpassing en uitbreiding van de zone waar werken gepland worden, is de opmaak van een nieuwe archeologienota nodig.

De westelijke zone van het onderzoeksgebied bevindt zich deels in een zone waar geen archeologisch erfgoed (GGA) meer te verwachten is (Figuur 4). Dit komt doordat op dit terrein in het verleden reeds archeologisch onderzoek uitgevoerd is. Ter hoogte van de Bellestraat 3 (CAI ID 162308, Figuur 5) werden resten uit de volle middeleeuwen gevonden. Het betreft sporen van een houtbouw, meer bepaald paalkuilen. Bij een opgraving in 2014 bleek dat sommige paalkuilen op een lijn met elkaar stonden, maar er konden geen duidelijke gebouwplattegronden in worden herkend. Wel werden er

³ Claessens/Ferket 2018

⁴ Claessens *et al.* 2019

scherven aangetroffen van onder andere een kogelpot en een wandscherf met radstempelversiering, die de sporen dateren in de volle middeleeuwen (10de-13de eeuw).⁵

Figuur 4: Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het gebied waar geen archeologie te verwachten valt (GGA), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 162308, Bellestraat 3 (geraadpleegd op 3 april 2020); Vander Ginst/Smeets 2015, 15-30

Figuur 5: Detailkaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 6: Allesporenkaart van de opgraving aan de Bellestraat. Volmiddeleeuwse sporen (groen en paars), recente sporen (donkerblauw), negatieve sporen (rood), verstoringen (grijs) en de locatie van profiel 3 uit het vooronderzoek (rode ster). (Studiebureau Archeologie, Vander Ginst/Smeets 2015, 19)

Daarnaast zijn er in de Bellestraat 3 ook enkele greppels vastgesteld die langs de sporenclusters liepen met de topografie mee, alsook twee parallelle kleinere greppeltjes die haaks op de topografie georiënteerd waren. Deze laatsten kunnen geïnterpreteerd worden als erosiegeultjes. Over de sporen lag een dik pak colluvium (ca. 40-65 cm) uit de late middeleeuwen. Centraal binnen het onderzoeksgebied (werkput 3, Figuur 6) gaat de laag colluvium echter nog dieper (ca. 80-90 cm, tot plaatselijk 2,20 m diep), en wordt deze zone als vulling van een mogelijke ontginningskuil geïnterpreteerd. Hierdoor zijn er echter geen oudere sporen meer aanwezig ter hoogte van de ontginningszone. Door het aanwezige diepe colluvium in het westen en door de perceelsgrens van het onderzoeksgebied in het oosten, is slechts een klein deel van de volmiddeleeuwse bewoningskern

aangesneden. Mogelijk strekten de resten zich nog verder uit buiten het onderzoeksgebied. Verder werd op het terrein ook een zeer grote kuil met veel houtskool en bakstenen uit de 18de eeuw (terminus post quem) aangetroffen. Mogelijk is het spoor afkomstig van een gebouw dat op de zogenaamde Ferrariskaart is weergegeven.⁶

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt de bouw van 13 assistentiewoningen en 34 assistentiefiets met gemeenschappelijke ruimte voorzien (Figuur 7). Daarvoor worden wellicht enkele aanwezige bomen gekapt en verhardingen verwijderd.

Het onderzoeksgebied bestaat uit twee terreinen. De woningen en flats worden opgetrokken ter hoogte van het grootste en oostelijk gelegen terrein (Figuur 8). De assistentiefiets worden verdeeld over vier bouwblokken: twee in het noorden en twee in het zuiden van het terrein. De assistentiewoningen worden in het centrale deel van het terrein gebouwd, tussen de bouwblokken in. In het oosten en het westen van het terrein en ten noorden van de twee meest zuidelijke bouwblokken is een zone voor een wegenis voorzien. Langs de wegenis worden parkeerplaatsen aangelegd. In het noorden komt de toegang langs de Kasteelstraat te liggen. Hier wordt ook een strook grond van 4 m afgestaan aan de gemeente Affligem. In het oosten wordt de bestaande voetweg nr. 83 heraangelegd. Ook tussen de woningen en de flats komen paden te liggen. Verder worden ruimtes voor groenzones, struiken, bomen en verhardingen voorzien. Tussen de assistentiewoningen wordt een zone met extra glooiingen gecreëerd. Regenwaterputten worden voorzien tussen de geplande bebouwing en een open buffer.

Het kleinere, westelijke perceel zal ingericht worden als park en als parking (Figuur 9). De parking wordt aangelegd in de noordelijke zone van het terrein en wordt voorzien van een ontsluitingsweg die uitgaat op de Kasteelstraat. In het noorden wordt een strook grond van 1,5 m afgestaan aan de gemeente Affligem. De parkeerplaatsen worden aangelegd in grasbetontegels met grindvoeg, met een dikte van 16 cm. De ontsluitingsweg en circulatieruimte wordt aangelegd in kasseiverharding, gevoegd met split. De verharding zal waterpasserend zijn. Verder wordt er nog een strook betonverharding gegoten langs de parkeerplaatsen en de ontsluitingsweg. Rond de parking wordt struweelbeplanting voorzien. In de parkzone in het zuiden van het terrein worden paden aangelegd in grindverharding met een honingraadstructuur. De paden zullen lussen vormen. Verder worden er bomen,

⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 162308, Bellestraat 3 (geraadpleegd op 3 april 2020); Vander Ginst/Smeets 2015, 15-30

struweelbeplanting en struiken geplant en wordt er gazon en hoog grasland aangelegd. In het zuiden worden tussen de wandelpaden extra glooiingen in het terrein gecreëerd.

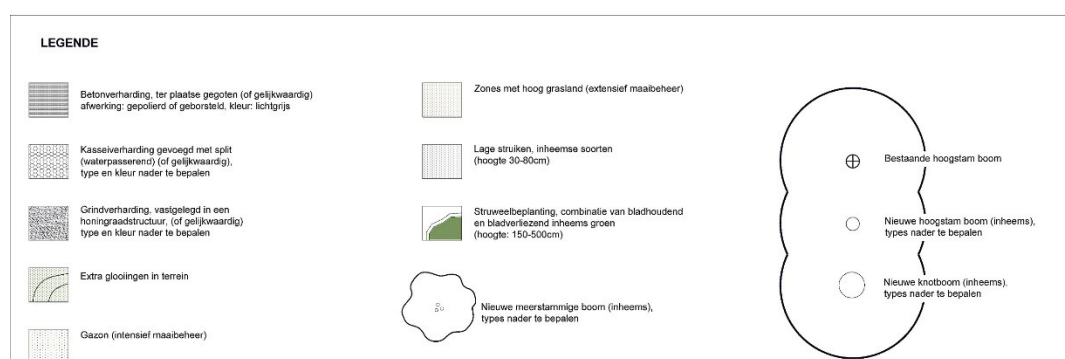
De realisatie van de wegenis, groenzones en verhardingen betekent een verstoring tot een diepte van circa 50 cm onder het huidige maaiveld. De realisatie van de assistentiewoningen betekent een verstoring tot een diepte van circa 80 cm onder het huidige maaiveld. De nieuwe assistentiewoningen worden niet onderkelderd.

De woonvolumes aan de Kasteelstraat zijn voorzien van een ondergronds niveau. Die is niet zichtbaar vanop de straat, wel vanop het binnengebied. Het gaat om relatief weinig grondverzet, gelet op het glooiend karakter van het terrein.

Figuur 8: Ontwerpplan en snedes van de oostelijke zone (Buro Buiten)

Copyright © BUREAU BUITEN. Alle rechten voorbehouden.

project Peiler - Hekelgem

Diepestraat
B - 1790 Affligem

BURO BUITEN
TUIN- & LANDSCHAPSARCHITECTUUR

Pieter Van Hauwermeiren
Rink 44
B 1600 Sint-Pieters-Leeuw
T +32 2 305 73 47
G +32 499 48 18 36

info@burobuiten.com
www.burobuiten.com

ontwerper

ontwerpfase
plan

plan datum
plan nr.
schaal

ontwerpdossier
schetsontwerp - parking en parkje

13-03-2019
164-02
1/200

Figuur 9: Ontwerpplan van de parking en het park in de westelijke zone (Buro Buiten)

Figuur 10: Funderings- en rioleringsplan (A2S-Architecten)

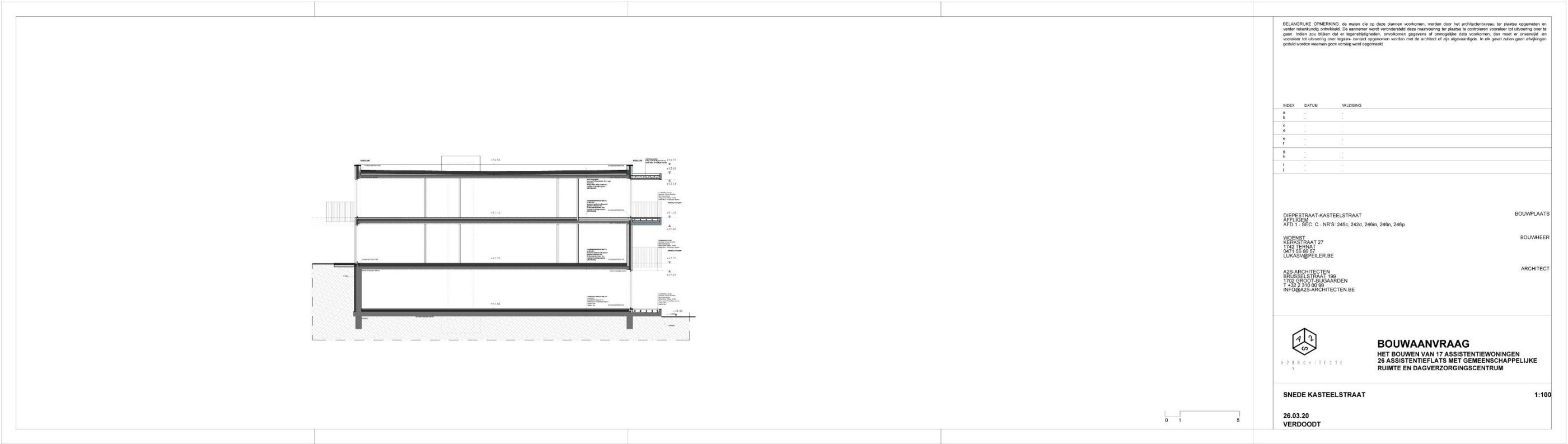

A2S-ARCHITECTEN
BRUSSELSTRAAT 199
1702 GROOT-BIJGAARDEN

KASTEELSTRAAT & DIEPESTRAAT
-01

SAELEN	10.12.19	1:150	VG	00
PROJECTNUMMER	DATUM	SCHAAL	FASE	ONTWERP
			PAG	

Figuur 11: Assistentieflats (A2S-Architecten)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferenceerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

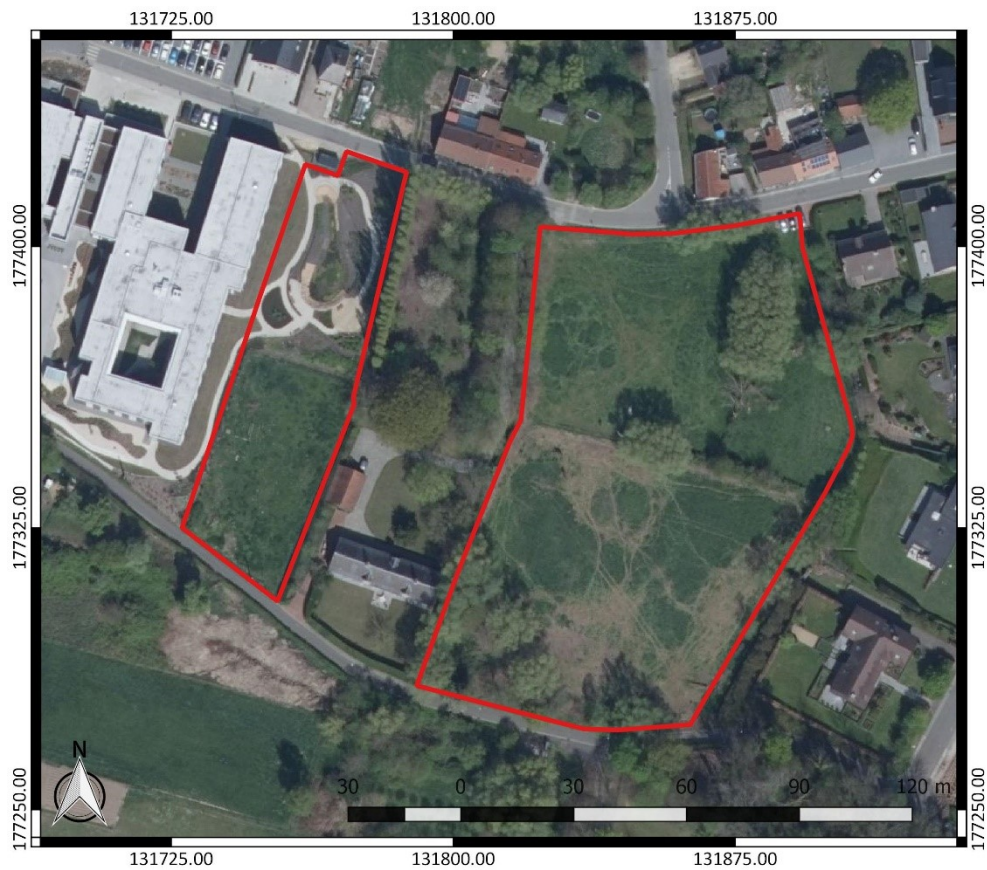
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841), de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) en de Vandermaelenkaart (1846-1854) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

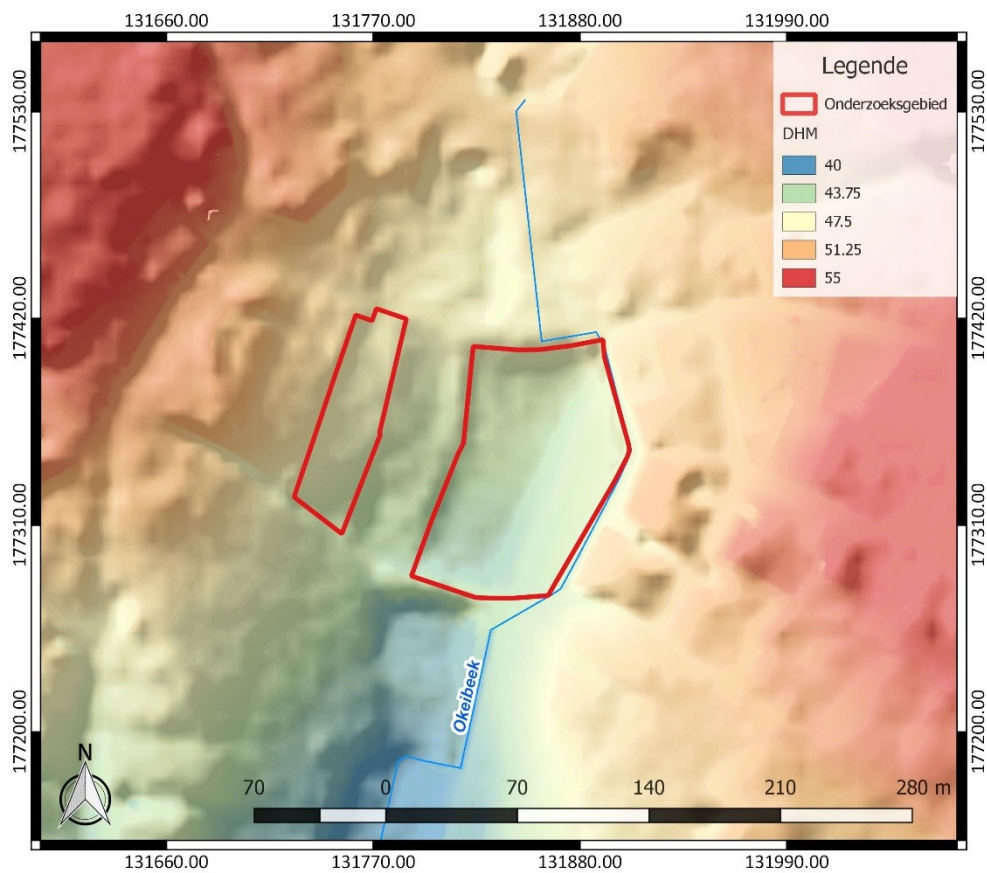
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

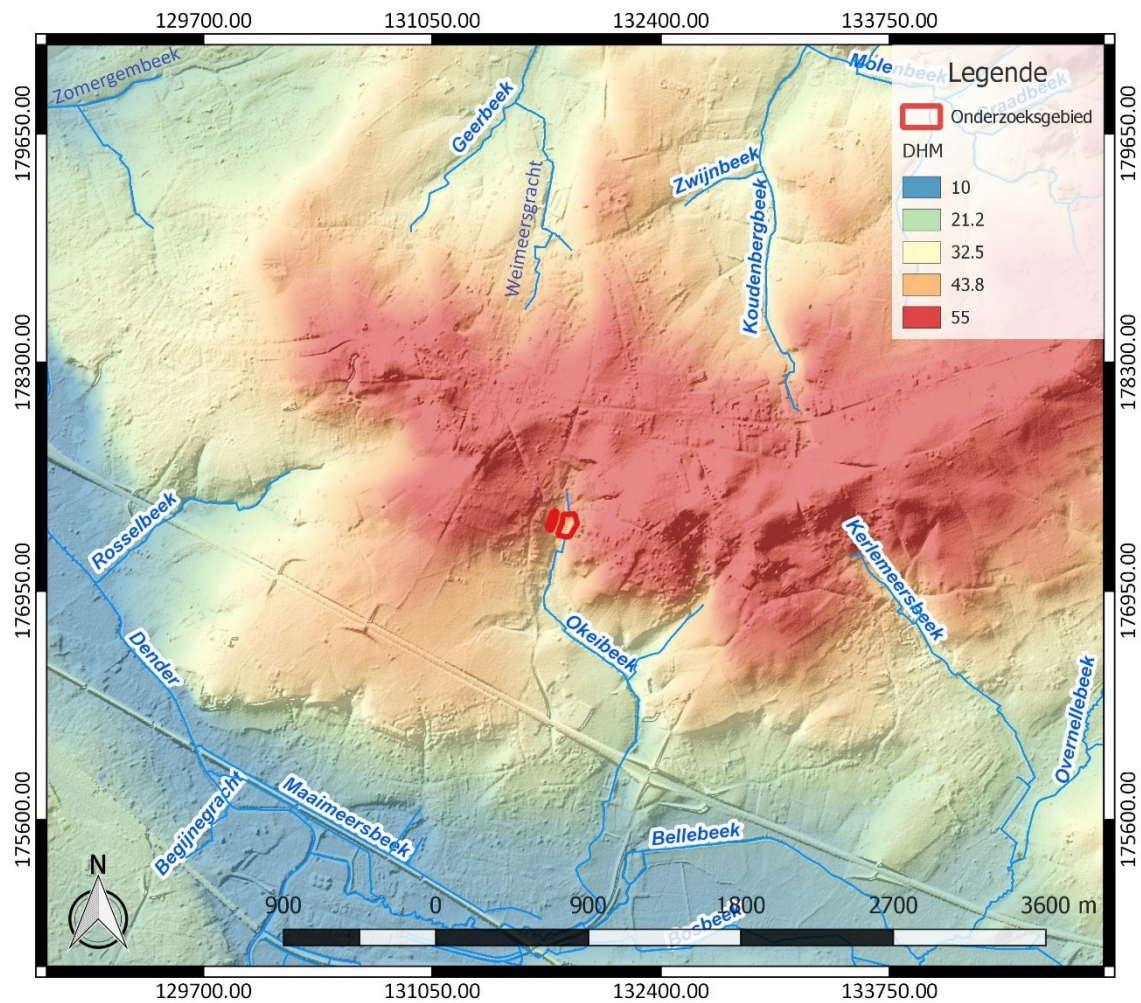
Het onderzoeksgebied is gelegen in het centrum van Hekelgem, tussen de Kasteelstraat in het noorden, Geukenshage in het oosten, de Diepestraat in het zuiden en de Bellestraat in het westen (Figuur 13). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen. Hydrografisch behoort het tot het Denderbekken. De Okeibeek stroomt in het oosten langs en ten zuiden van het onderzoeksgebied. Ten noorden stromen de Geerbeek en de Weimeersgracht en ten noordoosten de Zwijnbeek en de Koudenbergbeek. Respectievelijk ten zuidoosten en ten zuidzuidoosten zijn de Kerlemeersbeek en de Bellebeek gesitueerd. Ten zuidwesten treffen we de Maaimeersbeek en de Dender aan. Ten westen loopt de Rosselbeek. Tot slot is de Zomergembeek ten noordwesten van het terrein te vinden (Figuur 15).

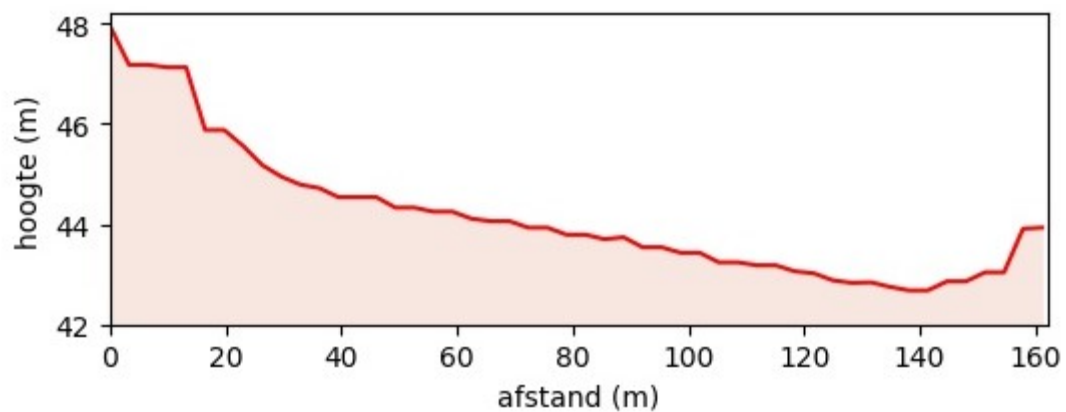
Figuur 13: Luchtfoto van 2019 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

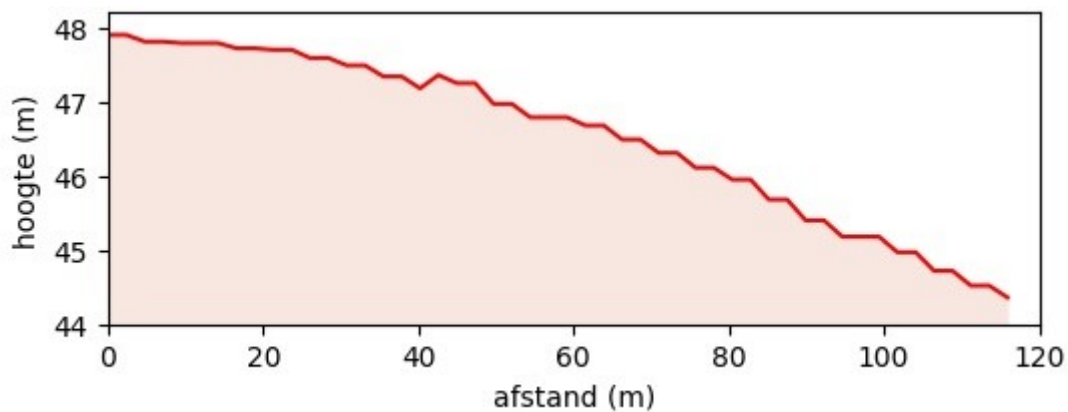
Figuur 14: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 15: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 16: Hoogteverloop van de oostelijke zone van noordoost naar zuidwest over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Figuur 17: Hoogteverloop van de westelijke zone van noordnoordwest naar zuidzuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

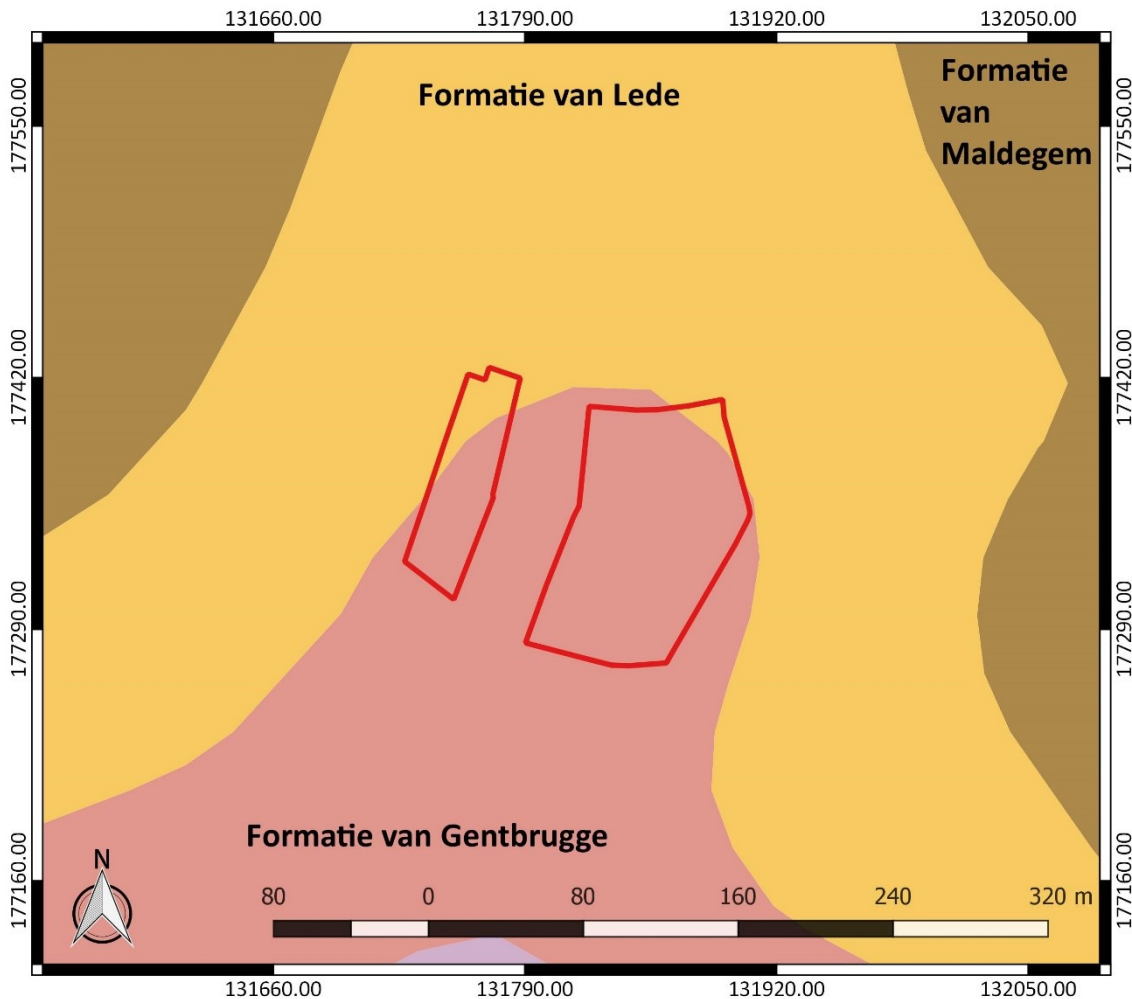
Geomorfologisch behoort Hekelgem tot het type van de Brabantse glooiingen.⁷ Dit glooiende landschap, aan de linkerflank van de Zennevallei is gekend onder de streeknaam “Pajottenland”. Topografisch situeert het laagst gelegen punt zich in de Dendervallei, op 10 m TAW. De topografie stijgt op lokale en geïsoleerde heuveltoppen.⁸ Het onderzoeksgebied bevindt zich in de lagergelegen insnijding van de Okeibeek in een oost-west georiënteerde heuvelrug (Figuur 14). In de oostelijke zone van het onderzoeksgebied schommelt de hoogte tussen 42,7 en 48 m TAW (Figuur 16). Het terrein helt af in zuidwestelijke richting. De westelijke zone van het terrein kent een hoogte van 44,4 tot 47,9 TAW (Figuur 17) en helt af naar het zuiden toe.

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 18) bestaat grotendeels uit de Formatie van Gentbrugge. Deze wordt gekenmerkt door grijsgroen fijn zand, dat glauconiethoudend is, en dat overgaat in zandhoudende klei tot donkergrijze klei, met plaatselijk zandsteenbanken (veldsteen). Het noordoosten en het noordwesten van het terrein behoort tot de Formatie van Lede. Deze bestaat uit lichtgrijs fijn zand, dat kalkhoudend, fossielhoudend (*Nummulites variolarius*) en soms glauconiethoudend is en dat soms kalksteenbanken en basisgrind bevat. Ten noordoosten, ten oosten en ten noordwesten van het terrein bevindt zich de Formatie van Maldegem. Deze ondergrond bestaat uit een grijze afwisseling van fijn zand en klei, is glauconiet- en glimmerhoudend en wordt onderaan gekenmerkt door zandhoudende en sterk glauconiethoudende klei.⁹

⁷Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Arrondissement Halle-Vilvoorde [online], <https://id.erfgoed.net/themas/16210> (geraadpleegd op 6 april 2020)

⁸Schroyen *et al.* 2003, 4

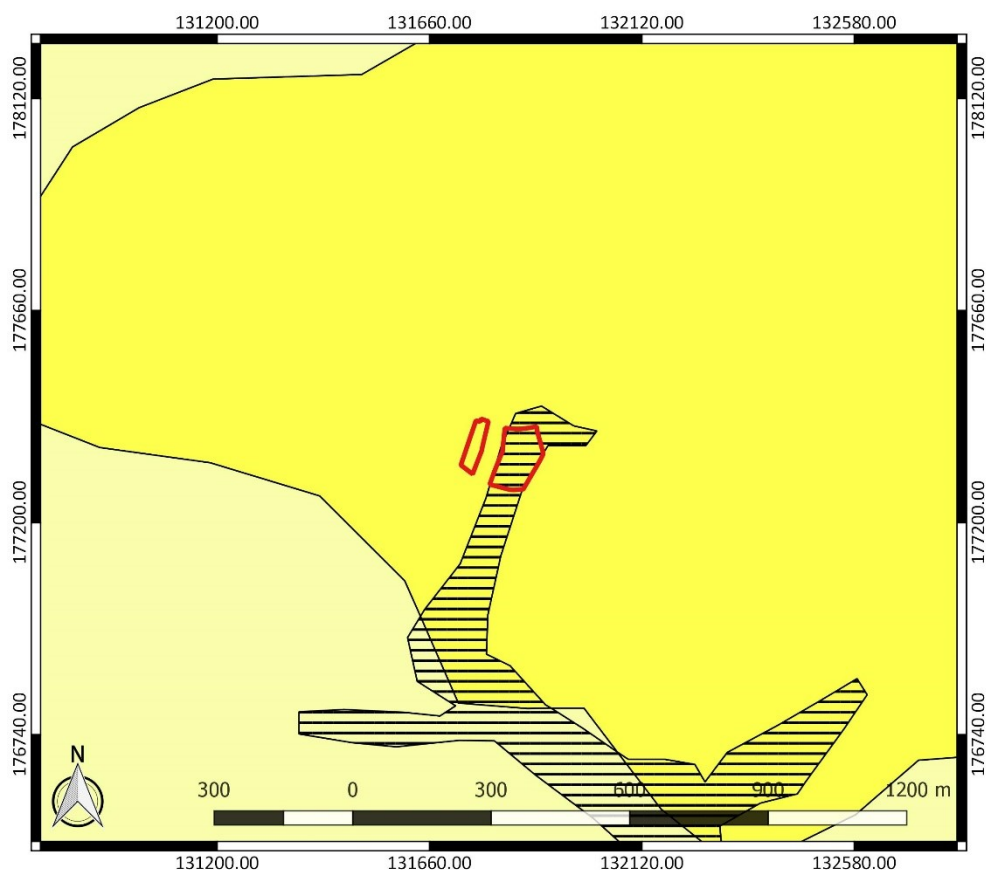
⁹www.geopunt.be/kaart

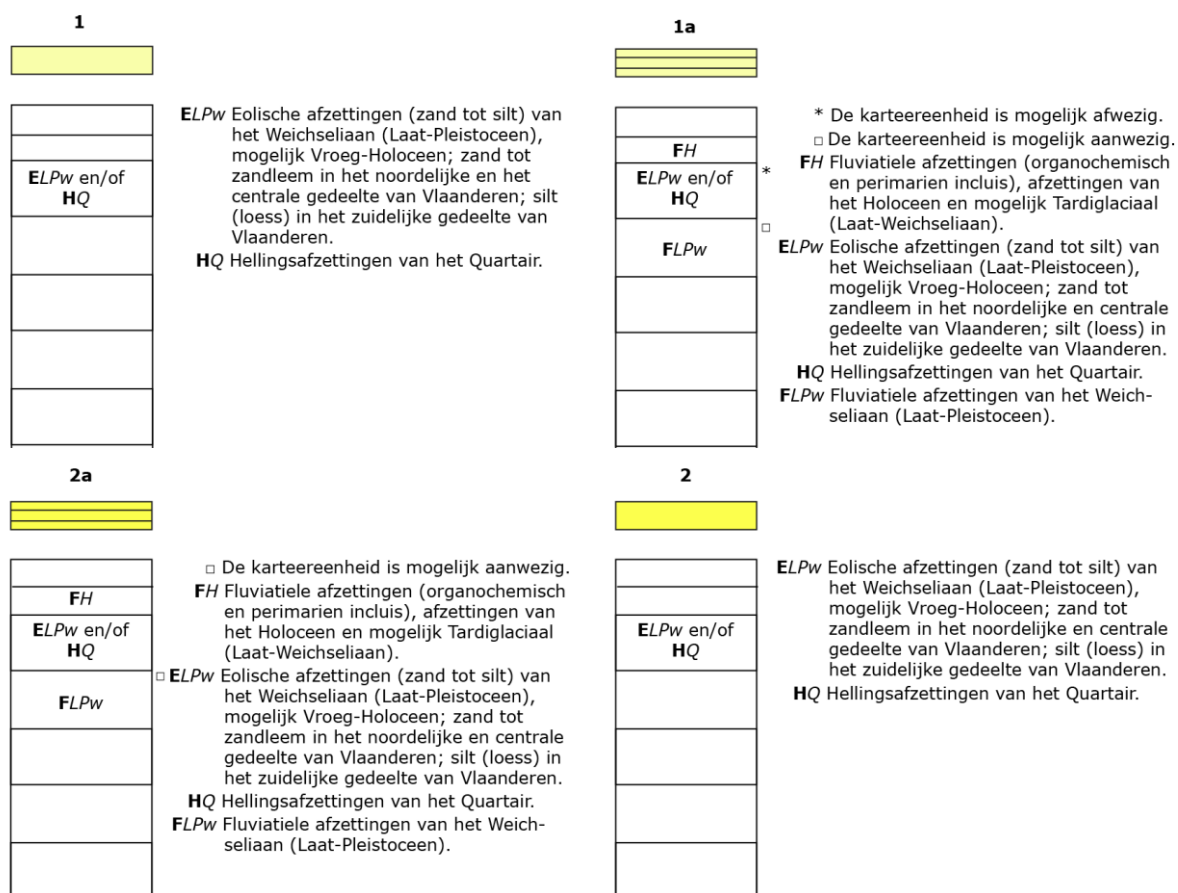
Figuur 18: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De quartairgeologische kaart (Figuur 19) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Ter hoogte van het oostelijke terrein bevinden zich hieronder mogelijk oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en erboven jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk van het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan). Deze afzettingen zijn op de kaart gearceerd weergegeven en volgen het verloop van de Okeibeek.¹⁰

¹⁰ www.geopunt.be/kaart

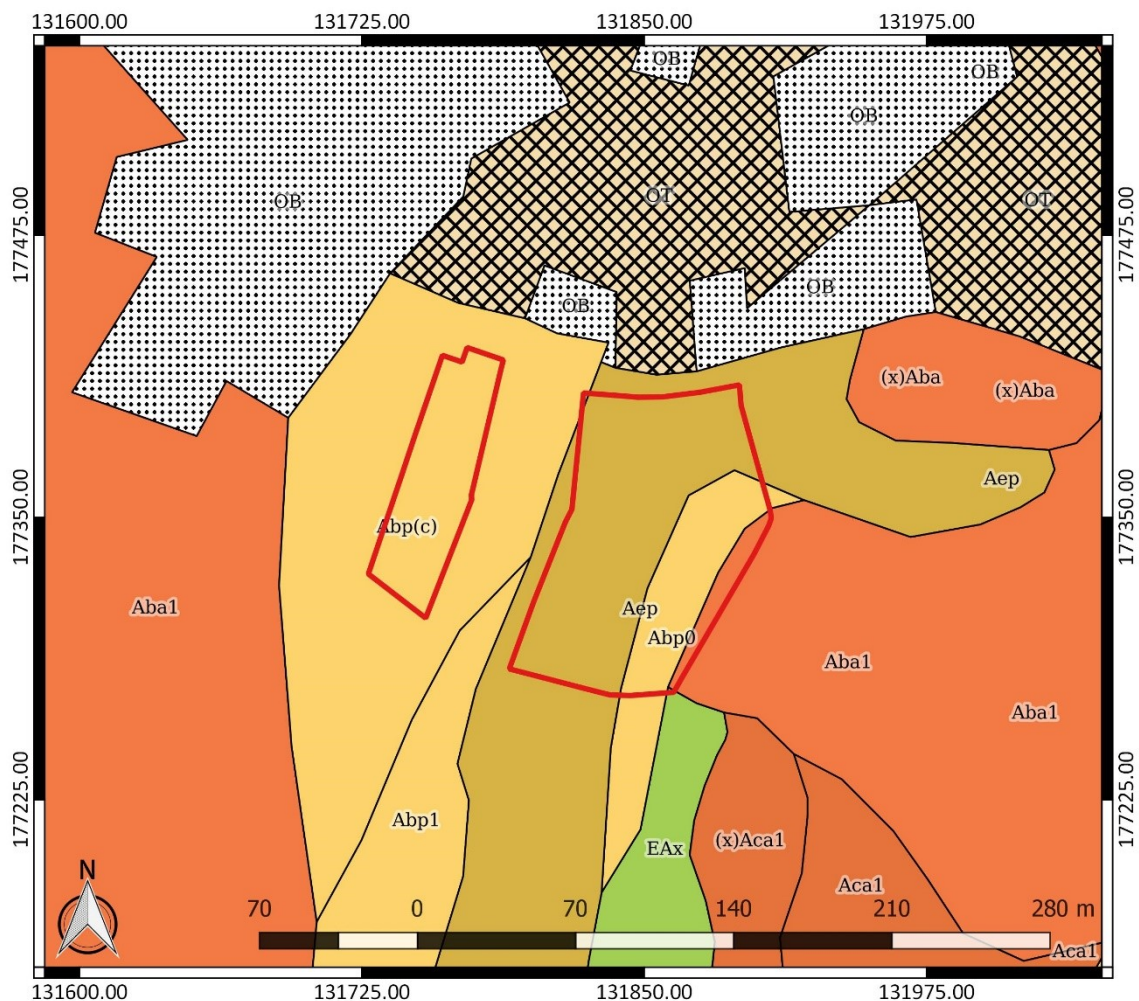

Figuur 19: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

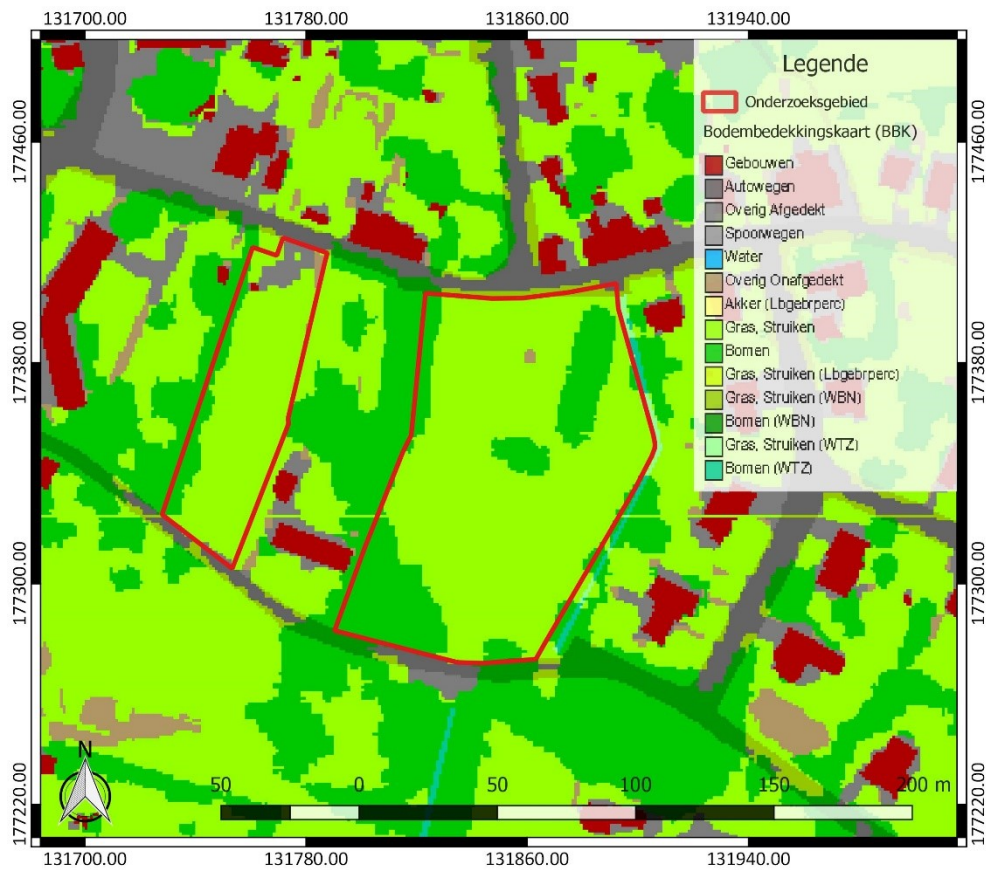
De bodemkaart (Figuur 21) toont dat in het grootste deel van het oostelijke terrein een natte leembodem zonder profiel (Aep) te verwachten is. In het oosten van dit terrein wordt een droge leembodem zonder profiel, met een lemig dek van meer dan 125 cm (Abp0) en een droge leembodem met textuur B horizont, met een dunne A horizont van minder dan 40 cm (Aba1) weergegeven.¹¹ In het uiterste zuidoosten treffen we een niet- tot matig gleyige kleibodem met onbepaald profiel (EAx) aan. In het uiterste noordwesten van het grootste terrein en in het westelijke terrein geeft de bodemkaart een droge leembodem zonder profiel aan, met een bedolven textuur B horizont op minder dan 80 cm diepte (Abp(c)).

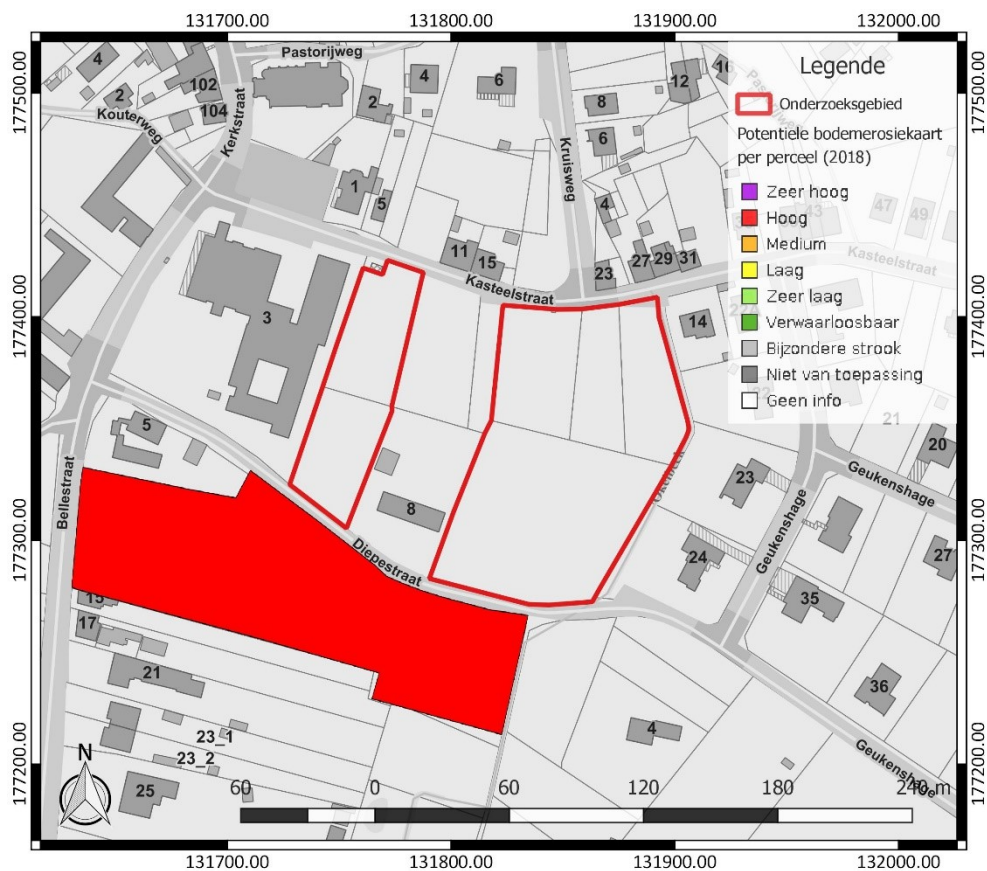
Figuur 21: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Het onderzoeksgebied wordt volgens de bodemgebruikskaat ingenomen door verhardingen, gras, struiken en bomen (Figuur 22). Dit beeld komt grotendeels overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 13). In de westelijke zone van het onderzoeksgebied zijn verharde paden aanwezig die ontbreken op de bodemgebruikskaat. Volgens de potentiële bodemerosiekaart is de erosiegevoeligheid hoog in de omgeving van het onderzoeksgebied (Figuur 23). De kaart geeft geen informatie over de erosiegevoeligheid binnen het onderzoeksgebied zelf.

¹¹ Louis 1957, 33-34, 55

Figuur 22: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 23: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Hekelgem situeerde zich in het verleden in een belangrijk grensgebied tussen het hertogdom Brabant en het graafschap Vlaanderen. Deze grenspositie gaf aanleiding tot een reeks oorlogsfeiten, veldslagen, belegeringen, innamen en de bouw van defensieburchten in de omgeving. Ook werden belangrijke stichtingen, zoals de abdij van Affligem, begunstigd vanuit politieke redenen. Rond 1080 werd er reeds een religieuze gemeenschap in Affligem gesticht. Kort nadien werd er een benedictijnenklooster opgericht. De abdij kon rekenen op de voortdurende steun van Brabant omwille van de strategische ligging op de grens met Vlaanderen, maar viel ook regelmatig ten prooi aan plunderingen. Op religieus vlak hingen het gebied en de abdij af van het bisdom Kamerijk en later van het bisdom Mechelen.¹²

De dorpskern van Hekelgem ontstond aan de bron van de Okeibeek, in de schaduw van een burchtcomplex van de heer van Hekelgem. De naam van het dorp doet een Frankische oorsprong vermoeden. Van de burcht is enkel een boerderijwoning, het zogenaamde Hof ter Saele, overgebleven. Deze boerderijwoning situeert zich tussen de beide delen van het onderzoeksgebied (zie verder). De Sint-Michielskerk gaat vermoedelijk terug tot de 10de eeuw en deed waarschijnlijk dienst als villakerk van de heren van Hekelgem.¹³ Later deed ze dienst als parochiekerk en was ze afhankelijk van de abdij van Affligem. Hekelgem vormde samen met Essene één parochie tot het derde kwart van de 13de eeuw.¹⁴

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), stroomt de Okeibeek door de oostelijke zone van het onderzoeksgebied (Figuur 24 en Figuur 25). Het oostelijke terrein is ten oosten van de Okeibeek in gebruik als grasland en ten westen van de Okeibeek als boomgaard. In het zuidwesten van dit terrein zijn enkele gebouwen te bemerken. Het westelijke deel van het onderzoeksgebied is in gebruik als akkerland. In het noorden is een gebouw op te merken. De voorloper van de Diepestraat loopt door het zuiden van het onderzoeksgebied, maar dit is mogelijk het gevolg van een afwijking bij het georefereren van de kaart. Het terrein bevindt zich in de historische dorpskern van Hekelgem.

¹²Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Arrondissement Halle-Vilvoorde [online], <https://id.erfgoed.net/themas/16210> (geraadpleegd op 6 april 2020); Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Abdij van Affligem [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38830> (geraadpleegd op 6 april 2020)

¹³Toerisme Affligem 2012, 9

¹⁴Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Parochiekerk Sint-Michiels [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38827> (geraadpleegd op 6 april 2020)

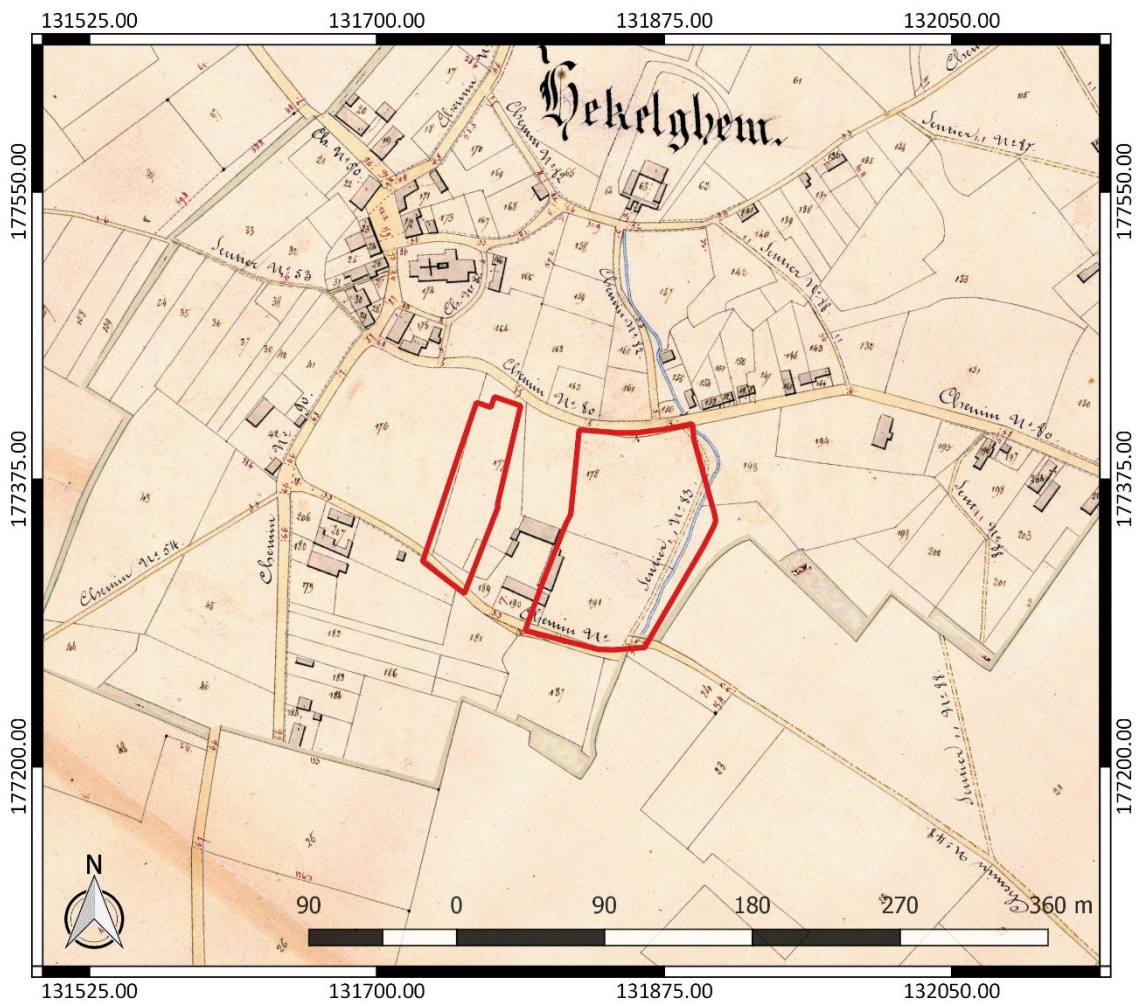

Figuur 24: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

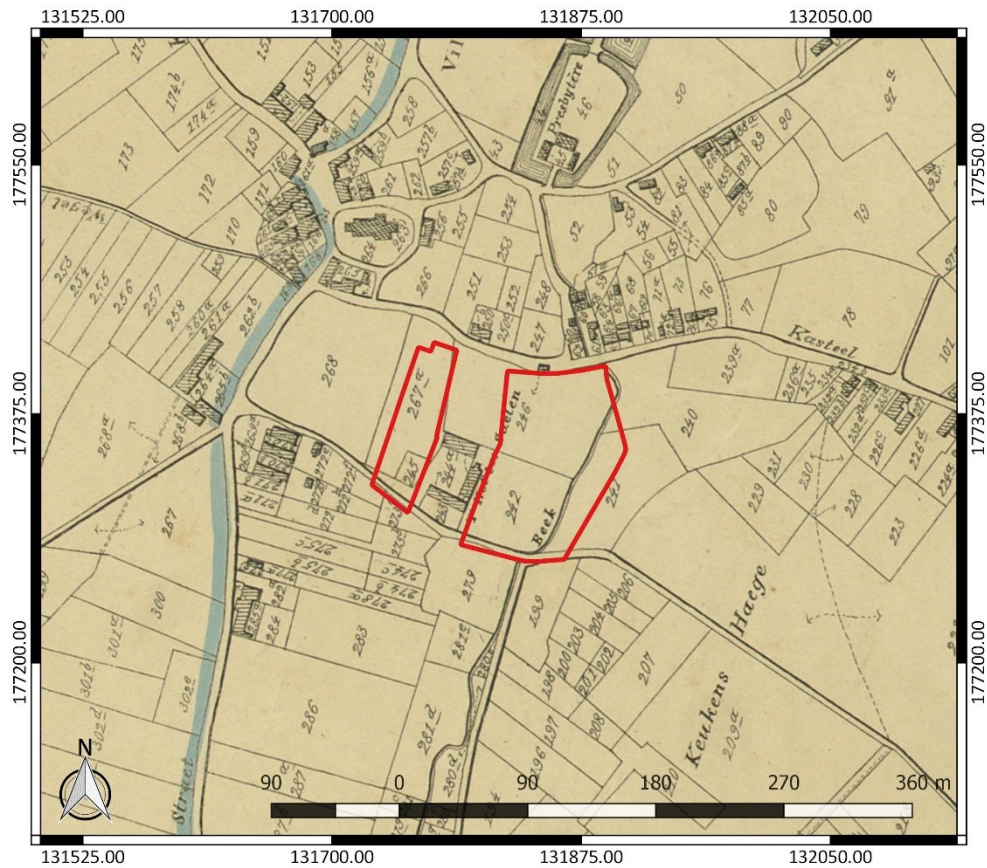

Figuur 25: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden (detail) met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is er nog steeds bebouwing te zien in het zuidwesten van het grootste terrein maar de bewoning in het noorden van het andere terrein is verdwenen (Figuur 26). De beek situeert zich op deze kaart in het oosten van het onderzoeksgebied. Vermoedelijk was het terrein verder nog steeds in gebruik als akkerland en als grasland. Op de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879) en de Vandermaelenkaart (1846-1854) is de bebouwing net buiten het onderzoeksgebied gesitueerd (Figuur 27 en Figuur 28). Deze kaarten geven aan dat de gebouwen tot het Hof ter Saele of “Hof ten Saelen” behoren. Het oosten van het terrein bestond uit grasland en het westen uit akkerland. In het noorden van het oostelijke terrein is een kapelletje aangegeven. Op een topografische kaart uit 1930 (Figuur 29) is het kappelletje opnieuw weergegeven. In het oosten is nog steeds een beek te bemerken binnen het onderzoeksgebied. Verder is het terrein nog altijd in gebruik als gras- en akkerland.

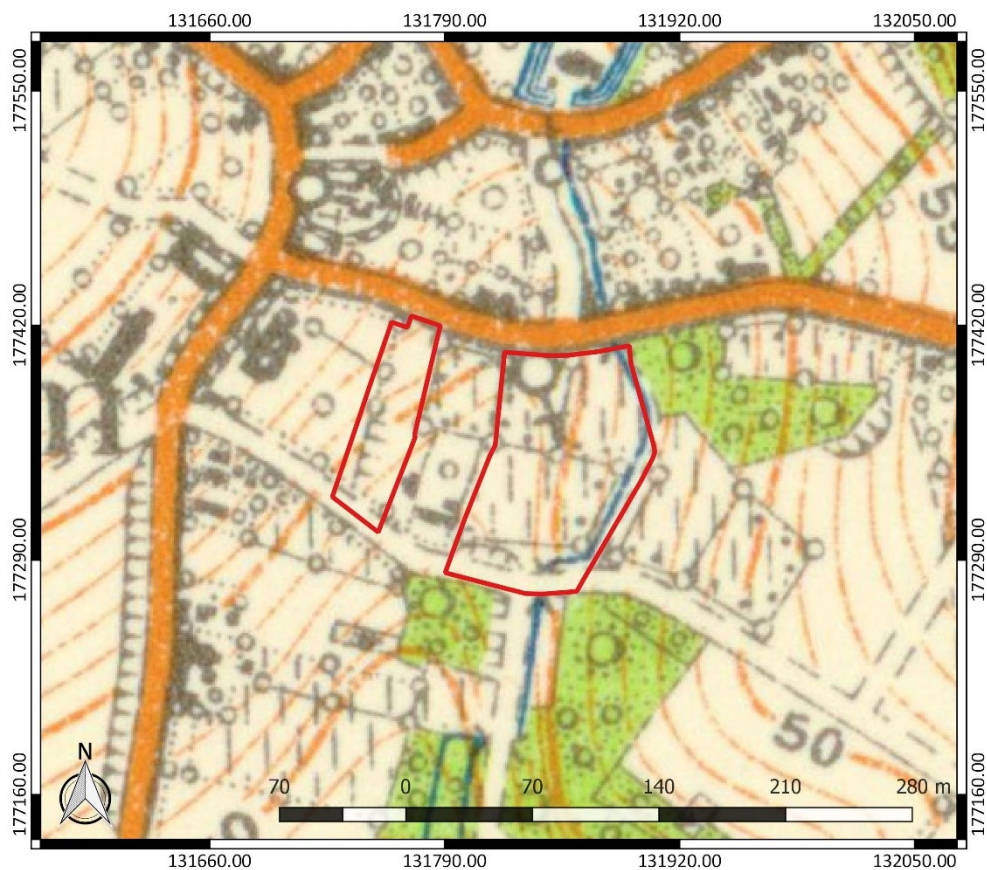
Figuur 26: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

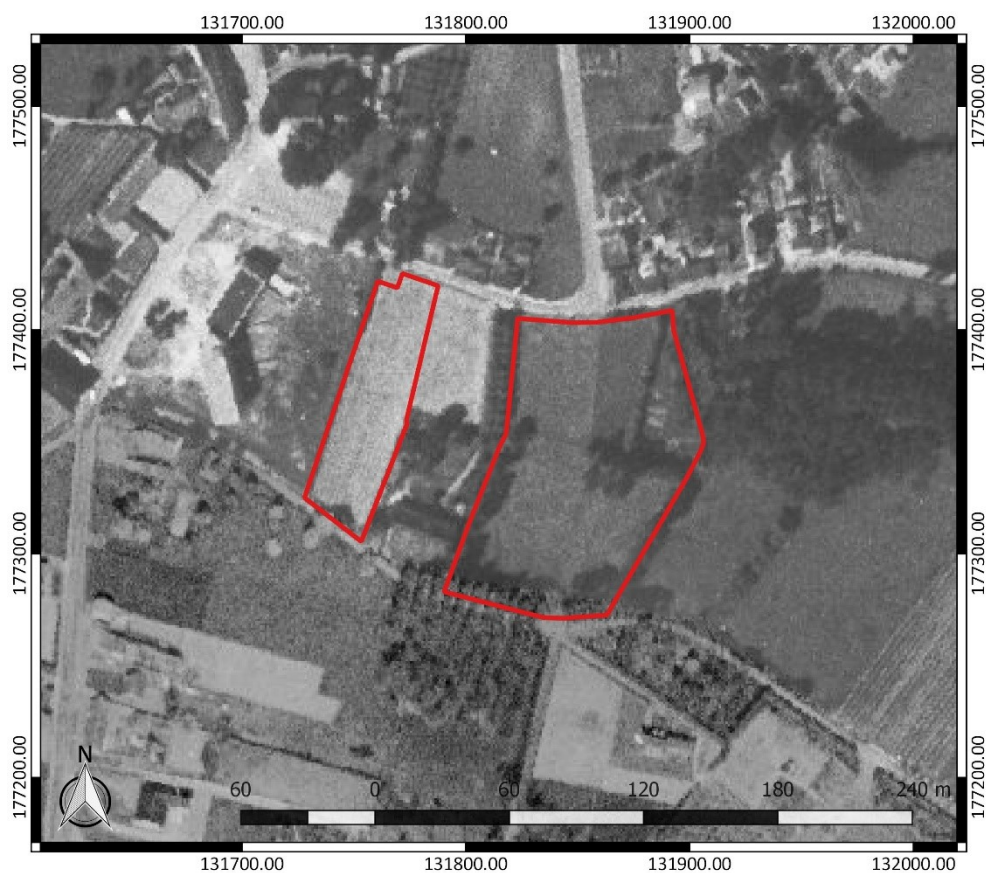
Figuur 27: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

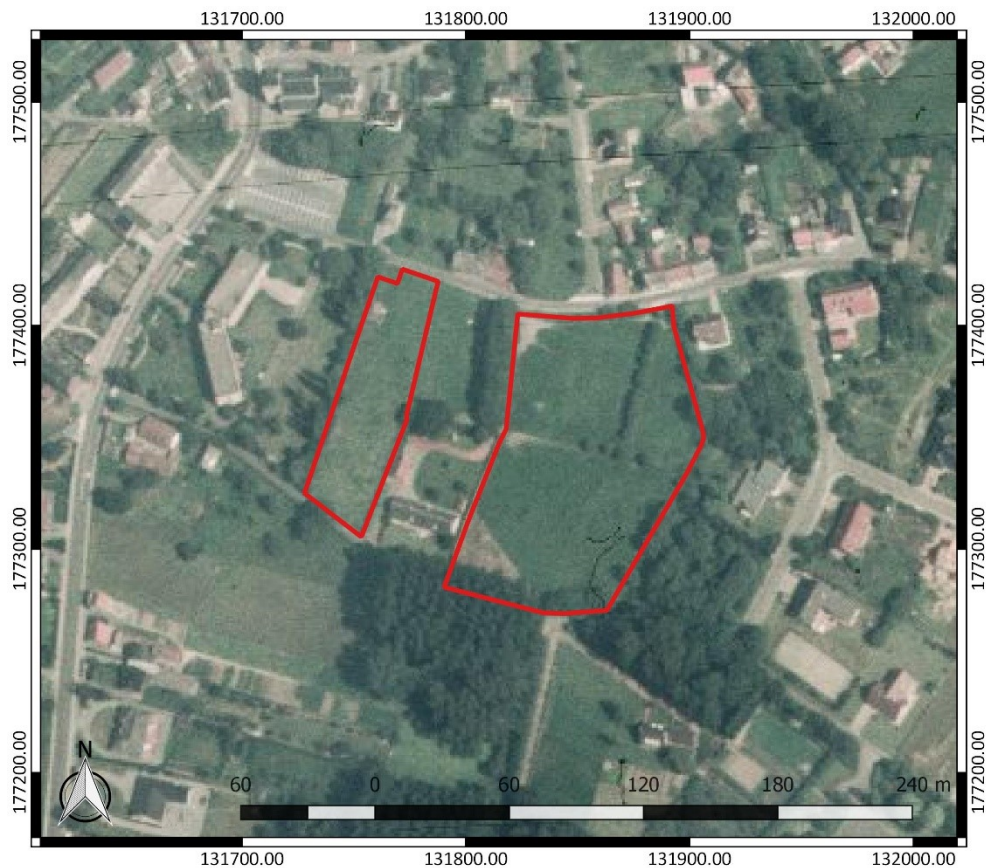
Figuur 28: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 29: Topografische kaart uit 1930 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 30: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 31: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 30) toont dat het onderzoeksgebied uit akkerland en uit grasland bleef bestaan. Het terrein is onbebouwd. In de omgeving is de bebouwing enigszins uitgebreid. Het beeld van het onderzoeksgebied komt overeen met het beeld dat we zien op een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 31) en op een recente luchtfoto (Figuur 13). In het noorden van het westelijke terrein zijn vandaag de dag verharde paden aanwezig, wat op de bovenvermelde luchtfoto's nog niet het geval was.

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

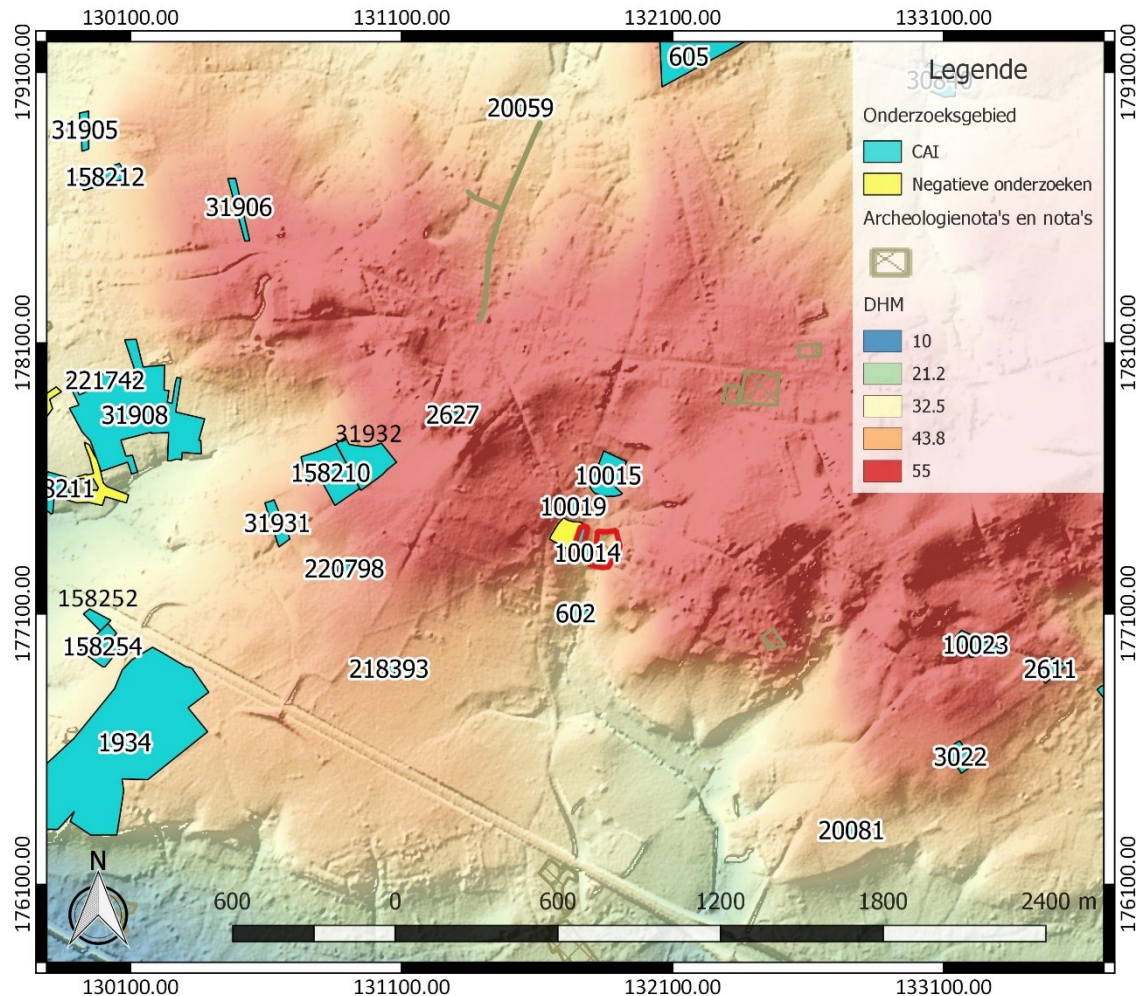
De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 32 en Figuur 33). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Het onderzoeksgebied bevindt zich zoals in hoofdstuk 2.2 reeds gezegd werd gedeeltelijk ter hoogte van een gekende archeologische vindplaats (CAI ID 162308). Er werden sporen van bewoning uit de volle middeleeuwen gevonden.¹⁵

Zoals hierboven ook reeds vermeld werd, grenst het onderzoeksgebied aan het Hof ter Saele of Hof te Hekelgem (CAI ID 10014). Tijdens de volle middeleeuwen bestond het hof uit een motte met kasteel. Het maakte deel uit van de leenroerige bezittingen van de abdij van Affligem. In 1338, tijdens de oorlog tussen Vlaanderen en Brabant, werd het kasteel een eerste keer verwoest. Tijdens de godsdienstoorlogen in de 16de eeuw gebeurde dit een tweede maal. Enkel het neerhof werd daarna heropgebouwd. Bij de heropbouw in 1643 werd onder meer gebruik gemaakt van afbraakmateriaal.

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 162308, Bellestraat 3 (geraadpleegd op 6 april 2020)

In 1689 werd het neerhof opnieuw verwoest. Het werd hersteld en na de Franse Revolutie, in 1802, verkocht. In de loop van de 19de eeuw werden de bouwvallige hoevegebouwen gesloopt en werd het woonhuis aangepast. In 1862 bestond de motte nog als een kunstmatig aangelegde berg. Tegenwoordig rest enkel nog een boerenhuis.¹⁶

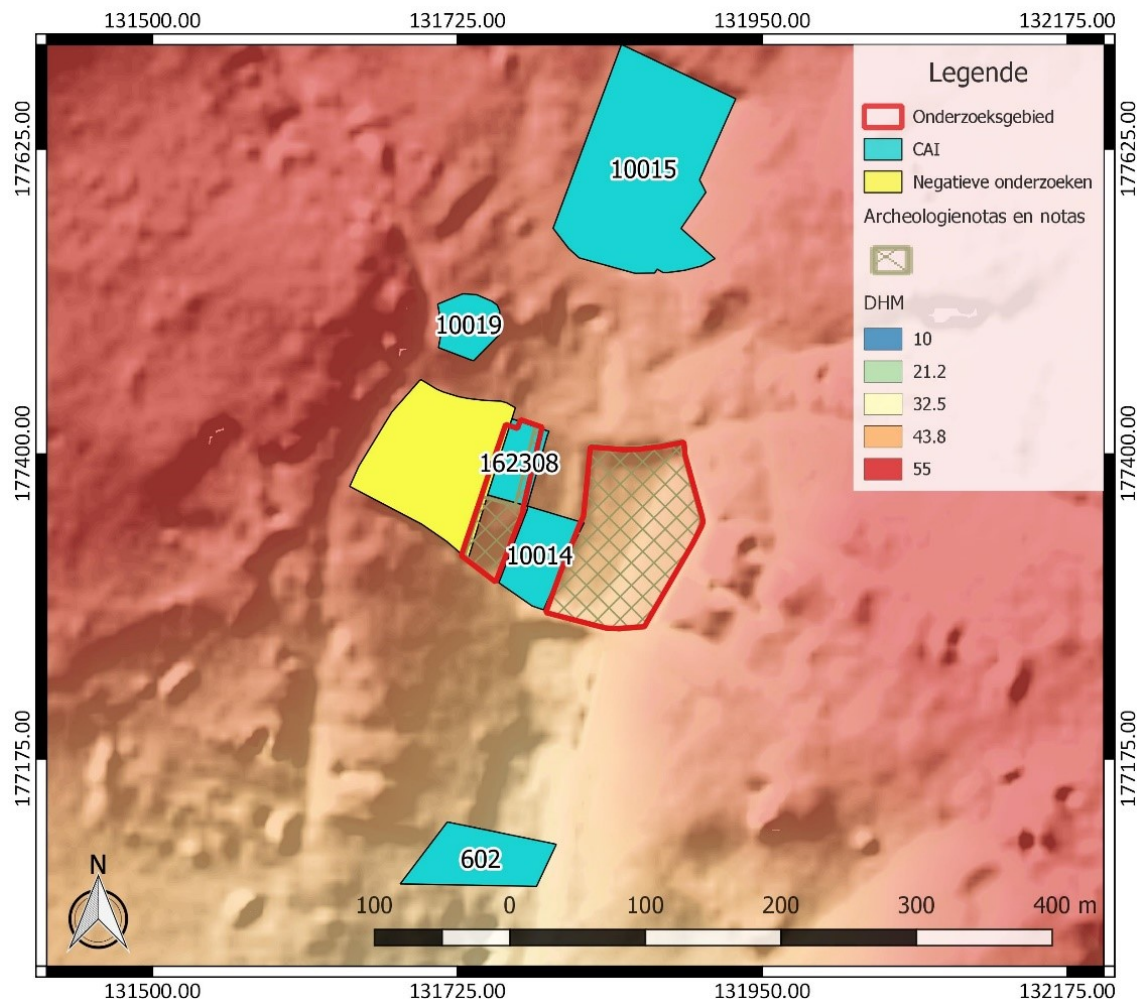
Figuur 32: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Ook de Sint-Michielskerk (CAI ID 10019), die zich ten noordwesten van het onderzoeksgebied bevindt, dateert uit de volle middeleeuwen. De huidige vorm van de kerk is het resultaat van verschillende bouwcampagnes en restauraties. De romaanse westtoren werd gebouwd in de 12de of in het begin van de 13de eeuw. Het zuidelijk traptorentje werd vermoedelijk pas in de 19de eeuw toegevoegd. De vroeggotische middenbeuk is 13de-eeuws. Het transept is laatgotisch en het koor neogotisch. De verbrede neogotische zijbeuken met zijkapellen en de sacristieën dateren uit 1917-1919.¹⁷

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 10014, Hof te Hekelgem (geraadpleegd op 6 april 2020); Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Hoeve Hof ter Saele of Hof te Hekelgem [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38843> (geraadpleegd op 6 april 2020)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 10019, Sint-Michielskerk (geraadpleegd op 6 april 2020); Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Parochiekerk Sint-Michiels [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38827> (geraadpleegd op 6 april 2020)

In Hekelgem was er naast het Hof ter Saele (of Hof te Hekelgem) nog een motte uit de volle middeleeuwen aanwezig: het Zegershof (CAI ID 10015), dat ten noorden van het onderzoeksterrein gesitueerd was. In de 18de eeuw waren de wallen en kasteelheuvel nog zichtbaar. Momenteel bevindt de pastorie van de Sint-Michielsparochie zich op het omgrachte terrein. Het is een gebouw uit de 19de-20ste eeuw.¹⁸ Tijdens de middeleeuwen werd er ook een hoeve opgetrokken in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied. De hoeve bevond zich op locatie CAI ID 602, ten zuiden van het terrein.¹⁹

Figuur 33: Detailkaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

In de ruimere omgeving gaan de resten terug tot in de steentijd. Aan de hand van veldprospectie werd op locatie CAI ID 1934 een vondstenconcentratie lithisch materiaal gevonden. De vondsten dateren mogelijk uit het finaal-paleolithicum of mesolithicum en uit het midden-neolithicum. Ter hoogte van CAI ID 31906 werd lithisch materiaal uit het mesolithicum gevonden.²⁰ Op locatie CAI ID 20059, CAI ID 31905, CAI ID 31908, CAI ID 31931 en CAI ID 158212 kwam lithisch materiaal uit het neolithicum aan

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 10015, Zegershof (geraadpleegd op 6 april 2020); Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Pastorie van de Sint-Michielsparochie [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38829> (geraadpleegd op 6 april 2020)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 602, Hekelgem 1 (geraadpleegd op 6 april 2020)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 1934, Ter1-Hek1-Hek2-Hek3-Hek4-Hek 5-Hek6 (geraadpleegd op 7 april 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31906, Brusselbaan (EMB 91), (geraadpleegd op 6 april 2020)

het licht. Ter hoogte van CAI ID 31908 werd ook een losse vondst aardewerk uit de Romeinse tijd aangetroffen.²¹

De vindplaatsen CAI ID 158210, CAI ID 158252, CAI ID 158254 en CAI ID 31932 leverden steentijdmateriaal op, zonder engere datering. Op de laatstgenoemde locatie werd tevens aardewerk en een hele reeks bouwmateriaal uit de Romeinse tijd aangetroffen. In de omgeving werd ook lithisch materiaal uit de vroege bronstijd gevonden ter hoogte van de abdij van Affligem (CAI ID 605).²²

Verder zijn er in de ruime omgeving nog resten uit de Romeinse tijd aangetroffen. Op vindplaats CAI ID 3022 werd Romeins afval en bouwmateriaal, zoals dakpannen en witte steen, aangetroffen. Mogelijk bevond zich hier een Romeinse villa. Ter hoogte van CAI ID 20081 werd een bronzen fragment van een ruiterspoor uit de Romeinse tijd gevonden.²³

Er kwamen ook resten uit de middeleeuwen aan het licht in de ruime omgeving. Bij een opgraving ter hoogte van de abdij van Affligem (CAI ID 605) werden resten van een Karolingische begraafplaats uit de vroege middeleeuwen gevonden, met duidelijke antropomorfe graven. De graven bevonden zich op ongelijke diepte en sommige graven lagen boven elkaar. Er werd ook een kinderskelet aangetroffen. Bij één skelet werd onder het bekken een pijlpunt van een kruisboog ontdekt. Verder werd onder meer een gelijkbenige bronzen mantelspeld (uit de 9de eeuw) en versierd dierlijk botmateriaal aangetroffen. Uit dezelfde periode werd een rechthoekige, compacte laag van vier op drie meter aangesneden. Rondom de rechthoek was een greppeltje gegraven. De resten van het klooster gaan terug tot de volle middeleeuwen. Zo werd onder meer de zijmuur van een voorganger van de kerk opgegraven. Uit de late middeleeuwen werd een keldertje gevonden, waarin zich kannen en een glazen drinkbeker uit de tweede helft van de 14de eeuw bevonden. Er kwamen ook enkele laatmiddeleeuwse munten aan het licht, waaronder een munt van Lodewijk II van Male (1346-1384), een rekenpenning van Jan II, abt van Affligem (1311-1313) en enkele zeer kleine zilveren munten in een recipiënt. Tot slot werden hier afvalkuilen uit de 16de eeuw aangetroffen, met talrijk scherven en dierlijk botmateriaal, bestaande uit rest- en halfproducten van botbewerking. De vondsten tonen aan dat binnen de abdijsmuren activiteiten van beenbewerking plaatsvonden. Wie deze ambacht uitvoerde (misschien een specialist onder de kloosterlingen of een rondreizend ambachtsman) en wat het eindproduct ervan was, is onbekend.²⁴

Ook het middeleeuwse Hof Ten Walle (CAI ID 30840) was in de omgeving gesitueerd. In de 11de eeuw bevond zich hier een zelfstandige bewoningskern, gekend om zijn steenpoelersbedrijf. De kern ontstond uit een hof (het hof van Doment). Aan dit hof was tijdens de volle middeleeuwen een motte verbonden. Tijdens de late middeleeuw werd de hoeve of site met walgracht "Ten Walle" opgericht op de plaats van het oude hof en de motte. De eerste vermelding van Ten Walle dateert uit de 14de eeuw. Rond 1500 verdween het domein. De exacte locatie ervan is gekend uit een document van 1727. Op

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 20059, Langestraat 189 (geraadpleegd op 6 april 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31905, Fonteinbos (EMB 47), (geraadpleegd op 6 april 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31908, Dominee Modest Van Asschelaan (EMB 3, 5, 7, 17, 18, 42, 60, 90, 96, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 108, 109, 157), (geraadpleegd op 7 april 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31931, Donkerstraat (EMB 23), (geraadpleegd op 6 april 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 158212, Vinkenlaan (EMB 44), (geraadpleegd op 6 april 2020)

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 158210, Donkerstraat (EMB 12, 13), (geraadpleegd op 6 april 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 158252, Ten Bos (EMB 174), (geraadpleegd op 7 april 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 158254, Ten Bos (EMB 175), (geraadpleegd op 7 april 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31932, Donkerstraat (EMB 8, 9, 10), (geraadpleegd op 6 april 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 605, Abdij van Affligem (geraadpleegd op 6 april 2020)

²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3022, Moortel I (geraadpleegd op 6 april 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 20081, Moortel II (geraadpleegd op 6 april 2020)

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 605, Abdij van Affligem (geraadpleegd op 6 april 2020)

dat moment was er nog maar weinig te herkennen van een motte of neefhof.²⁵ Een ander middeleeuws hof, het Hof te Belle of Hof 't Forsijn (CAI ID 10023), dateert uit de late middeleeuwen. Het was een voormalige afhankelijkheid van Affligem.²⁶

In de ruime omgeving zijn ook resten uit de nieuwe tijd aanwezig. Het Ankerhof of Brouwerij Wambacq (CAI ID 2611) dateert uit de 17de eeuw. De oudste vermelding gaat terug tot in deze periode. De hoeve werd verwoest door Franse legers en volledig heropgebouwd in 1702. In de 19de en 20ste eeuw werd het gebouwencomplex gemoderniseerd.²⁷ De Oude Molen (CAI ID 2627) gaat minstens terug tot in de 18de eeuw. De oorspronkelijke houten molen werd in 1785 vervangen door een nieuwe molen. Deze windmolen werd gerestaureerd in 1957-58. Het molenaarshuis is inmiddels gesloopt.²⁸

Ten slotte zijn er in de omgeving nog metaaldetectievondsten uit de nieuwe en de nieuwste tijd te vermelden. Langs de Buikouterbaan (CAI ID 218393) werden drie musketkogels en een gesp uit de nieuwe tijd en negen munten uit de nieuwste tijd gevonden.²⁹ Locatie CAI ID 221742 leverde zakloodjes uit de 18de of 19de eeuw op, naast een munt van Leopold I uit 1831, een munt van vijf cent uit de nieuwste tijd, een kogel uit de Tweede Wereldoorlog en grote en kleine musketons van onbepaalde datering.³⁰ Ook op vindplaats CAI ID 220798 werden metaaldetectievondsten van onbepaalde datering aangetroffen. Het gaat om een knoopje, een hangertje, een fragment van een gesp, een broche, twee musketkogels en vier ongedetermineerde munten. Er kwam ook een 19de-eeuwse munt van Napoleon uit 1886 tevoorschijn.³¹

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Ook bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Op basis van de gegevens uit het bureauonderzoek blijkt het onderzoeksgebied archeologisch potentieel te kennen. De ligging in een beekvallei die zich ingesneden heeft in een verhevenheid en gekende archeologische waarden uit de steentijd, de Romeinse periode, de middeleeuwen en de nieuwe/nieuwste tijd in de omgeving, maken dat waardevolle archeologische resten uit deze periodes mogelijk kunnen voorkomen binnen het onderzoeksgebied. Het Hof ter Saele, dat teruggaat op een motte met een kasteel, bevond zich pal tussen de twee percelen van het onderzoeksgebied. In het

²⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 30840, Hof Ten Walle (geraadpleegd op 7 april 2020)

²⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 10023, Hof te Belle (geraadpleegd op 6 april 2020)

²⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2611, Ankerhof (geraadpleegd op 6 april 2020); Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Hoeve Ankerhof [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38820> (geraadpleegd op 6 april 2020)

²⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2627, Oude Molen (geraadpleegd op 6 april 2020); Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Windmolen De Oude Molen [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38850> (geraadpleegd op 6 april 2020)

²⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 218393, Buikouterbaan (geraadpleegd op 6 april 2020)

³⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 221742, Letterveldweg (geraadpleegd op 7 april 2020)

³¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 220798, Zwarteberg (geraadpleegd op 7 april 2020)

noorden van het westelijke perceel werden sporenclusters uit de volle middeleeuwen aangetroffen, waarvan enkele paalkuilen wel op een lijn leken te liggen, maar waar geen duidelijke gebouwplattegrond in herkend kon worden.

Het aanpalende negatieve onderzoek ten westen van het onderzoeksgebied, dat een zone omvat die ook is aangeduid als gebied waar geen archeologie te verwachten valt, werd aangeduid op basis van de aanwezigheid van verstoorde gronden, onder andere door ontginningen, en omwille van de aanwezigheid van onderkelderde gebouwen, die het bodemarchief zodanig verstoord hebben dat er geen archeologische resten meer te verwachten zijn. Ze hebben geen betrekking op de percelen van het onderzoeksgebied.

De historische kaarten suggereren dat er zich mogelijk nog bebouwing heeft bevonden in de zuidwestelijke hoek van het grootste perceel van het onderzoeksgebied. Het gaat om de gebouwen van het Hof ter Saele, maar mogelijk bevinden ze zich net tussen de twee percelen in. De tuin van het hof blijkt op basis van historische kaarten echter wel door te lopen tot tegen het oorspronkelijke verloop van de beek. Er dient sterk rekening gehouden te worden met de mogelijkheid van waardevolle archeologische resten die te relateren zijn aan de motte die teruggaat tot de volle middeleeuwen binnen het onderzoeksgebied.

Uit historische kaarten en luchtfoto's blijkt dat het terrein sinds de 18de eeuw in gebruik geweest is als akkerland, grasland en/of boomgaard. Op basis daarvan zijn weinig verstoringen van het bodemarchief te verwachten binnen het onderzoeksgebied.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van assistentiewoningen en assistentiefiets en de aanleg van een wegenis en een publieke parking. Daarnaast wordt er ook nog gewerkt aan omgevingsaanleg, met de aanplanting van bomen en mogelijk nog andere bodem verstorende ingrepen. Van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringdiepte niet vast. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is een algemene verwachting naar waardevolle archeologische resten uit de steentijd, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd, maar ook resten uit de metaaltijden zijn niet uit te sluiten binnen het onderzoeksgebied. Er is ook sprake van een verhoogde verwachting naar de aanwezigheid van waardevolle archeologische sporen uit de volle middeleeuwen, die gerelateerd zijn aan de motte waarop het Hof ter Saele teruggaat. Het Hof ter Saele is gesitueerd tussen beide delen van het onderzoeksgebied. Ook sporen die te relateren zijn aan het Hof ter Saele zelf en aan de kapel die zich in het noorden van het onderzoeksgebied bevond, zijn te verwachten. Verder zijn de resten van een beekvallei te verwachten, die centraal over het grootse perceel van het onderzoeksgebied liep en waarvan de loop in de tweede helft van de 18de of de eerste helft van de 19de eeuw gewijzigd is. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein die we kunnen reconstrueren aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's verwachten we een goed bewaard bodemarchief.

Het noordelijke deel van het westelijke terrein is in het verleden reeds onderzocht en is nu aangeduid als GGA zone. Verder vooronderzoek van deze zone kent daarom slechts een laag potentieel op kennisvermeerdering. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein en de negatieve impact van de geplande werken is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig in een zone van ca. 12310 m² (Figuur 34).

Figuur 34: Zone voor verder vooronderzoek, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Voor de uitvoering van het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein in gebruik is als grasland.

Landschappelijk booronderzoek zou wel relevant kunnen zijn om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op steentijd artefactensites in te schatten. Het beperkte ruimtelijke inzicht van een booronderzoek bemoeilijkt wel de identificatie en stratigrafische interpretatie van eventueel aanwezig colluvium. Daarom wordt een combinatie voorgesteld met landschappelijke profielputten ter verificatie van de landschappelijke boringen. Op die manier kunnen de landschappelijke boringen beter geïnterpreteerd worden. Afhankelijk van het potentieel op steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend booronderzoek nodig.

Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is een algemene verwachting naar waardevolle archeologische resten uit de steentijd, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd, maar ook resten uit de metaaltijden zijn niet uit te sluiten binnen het onderzoeksgebied. Er is ook sprake van een verhoogde verwachting naar de aanwezigheid van waardevolle archeologische sporen uit de volle middeleeuwen, die gerelateerd zijn aan de motte waarop het Hof ter Saele teruggaat. Het Hof ter Saele is gesitueerd tussen beide delen van het onderzoeksgebied. Ook sporen die te relateren zijn aan het Hof ter Saele zelf en aan de kapel die zich in het noorden van het onderzoeksgebied bevond, zijn te verwachten. Verder zijn de resten van een beekvallei te verwachten, die centraal over het grootse perceel van het onderzoeksgebied liep en waarvan de loop in de tweede helft van de 18de of de eerste helft van de 19de eeuw gewijzigd is. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein die we kunnen reconstrueren aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's verwachten we een goed bewaard bodemarchief. Het noordelijke deel van het westelijke terrein is in het verleden echter reeds onderzocht en is nu aangeduid als GGA zone. Verder vooronderzoek van deze zone kent slechts een laag potentieel op kennisvermeerdering. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein en de negatieve impact van de geplande werken is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig in een zone van ca. 12310 m².

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Claessens, L./R. Ferket, 2018: *Archeologienota Hekelgem (Affligem) – Diepestraat*, Temse (Rapporten All-Archeo bvba 683).

Claessens, L./R. Ferket/N. Reyns, 2019: *Archeologienota Hekelgem (Affligem) – Diepestraat*, Temse (Rapporten All-Archeo bvba 802).

Louis, A., 1957: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Asse 87 W*, Brussel.

Schroyen, K./P. Buffel/J. Matthijs, 2003: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 31-39 Brussel-Nijvel*, Brussel.

Toerisme Affligem 2012: *Affligem. Voortuin van het Pajottenland*, Affligem.

Vander Ginst, V./M. Smeets, 2015: *Archeo-rapport 295 Het archeologisch onderzoek aan de Bellestraat te Affligem*, Kessel-Lo.

4.2 Websites

Cartesius (2020)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2020)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2020)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2020)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2020)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2020)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2020)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

